

- історична спадщина України : перспективи дослідження та традиції збереження». – Черкаси : Фоп Гордієнко Є. І., 2018. – С. 206–215.*
10. Ткаченко В. Писанкарство у великодній обрядовості Поділля 20-х рр. ХХ ст. за архівними джерелами / В. Ткаченко // *Часопис української історії / За ред. А. П. Коцура. – К., 2018. – Вип. 39. – С. 129–135.*
 11. Ткаченко В. Феномен українського писанкарства кінця ХІХ – початку ХХІ століття (історіографічний і джерелознавчий зріз). / В. Ткаченко. – К. : Міленіум, 2020. – 430 с.

Наталія Полтавець

СЕЛЯНСЬКА МОЛОДЬ 1920-х рр. У НАРАТИВАХ СУЧАСНИКІВ

Молодіжна проблематика завжди привертала до себе увагу дослідників. Адже молодь є найбільш динамічною соціально-демографічною групою, яка вирізняється високим рівнем соціальної мобільності, та яка здатна до сприйняття нових ідей. Зважаючи на науково-пізнавальний потенціал запропонованої теми автор ставить за мету з'ясувати тематичну спрямованість перших розвідок, які стосуються селянської молоді постреволюційного періоду. Останнє сприятиме глибшому баченню суспільного життя не лише 1920-х рр., а й подальшого періоду та набуттю ширшого уявлення про витoki суспільних процесів 1930-х – 1950-х рр.

Компартія, прийшовши до влади, чітко усвідомлювала потенціал молоді та всіляко прагнула його використати у побудові нового соціалістичного суспільства. Більше того, опорою модернізації радянського села, за задумами ідеологів, повинна була стати молодь. Розрахунки влади на активну допомогу юнаків і дівчат у його перетвореннях було обумовлено досить конкретними обставинами: порівняно вища грамотність і сприйняття партійних лозунгів. Окрім того, питома вага молоді віком від 14 до 30 років у загальному складі селянства за даними Всесоюзного перепису 1926 р. становила 29% від усього сільського населення УСРР (підррахунки автора) [1, 40–43]. Не дивно, що питання молоді поставало насамперед у площині управлінської діяльності. Так, у 1920-ті рр. з'являються частково систематизовані з елементами дослідження напрацювання деяких аспектів молоді. Роботи відрізнялися практичною спрямованістю і були написані соціологами, педагогами, педологами, партійними та комсомольськими робітниками. Авторами праць ставали й державні чиновники, зокрема А. Луначарський, Н. Крупська. У їхніх роботах відсутнє комплексне дослідження проблематики молоді, однак вони містять загальні політико-освітні орієнтири її виховання. Зокрема, у доповіді на І Всеросійській конференції шкіл селянської молоді «Суспільно-політичне виховання в школах селянської молоді» Н. Крупська відмічала надзвичайно важливу роль шкіл нового типу на селі, зокрема у «підготовці селян-кооператорів» [2, 163]. Окрім того, у її роботах дос-

ліджено проблеми функціонування хат-читальень із позиції їхньої культурно-просвітницької роботи із селянською молоддю.

У 1920-ті рр. радянськими, партійними діячами активно обговорювалося питання, що стосувалися підготовки до трудової діяльності підростаючого покоління. Адже об'єктивною необхідністю розбудови радянської держави являлась освіта селянської молоді. Відтак основними напрямками аналізу та наукових пошуків сучасників стала освітня проблематика селянської молоді. Загальні орієнтири із упровадження професійної освіти містяться в доповіді Г. Гринька, проголошеній на Всеукраїнському Харківському освітньому з'їзді 21 серпня 2020 р. Зважаючи на економічну розруху країни Гринько обґрунтував потребу професіоналізації освіти молоді, що, на думку наркома, було «єдиним можливим способом подолання кризових явищ як на селі, так і в місті» [3, 19–21]. Також роботи Я. Ряпо – одного з творців системи народної освіти [4; 5]. Його дослідження стосуються соціального виховання та професійної освіти в Україні. У своїх працях автор доводив необхідність її політехнізації, у тому числі й для сільської молоді.

Подібно до того й колективна праця Є. Артюха, Д. Довженка, І. Кузнецова, М. Скорбача та О. Супруненка «Сільсько-господарські гуртки на селі» [6] аналізує рівень освіти, та містить практичні поради потребам сільських юнаків і дівчат. Враховуючи соціальне становище молодих людей на селі, колектив авторів представив свою концепцію позашкільного навчання для сільської молоді й розгорнуті методичні рекомендації до його організації.

Варті уваги роботи В. Разльотова «Від перших спроб до перших досягнень» [7] та «ЛКСМУ у боротьбі за нове село» [8]. У них нагромаджуємо на детальні описи процесу впровадження проекту школи селянської молоді, її успіхи та недоліки. Зібрані численні відомості із практичних робіт діючих шкіл селянської молоді, їхні навчальні плани, а також частково простежується відношення дорослого селянства до господарської активності молоді.

Цікавою є теоретична розробка А. Машкіна «Освітня політика за доби диктатури пролетаріату» [9], у якій окреслено нову освітню політику радянської держави. Враховуючи, що А. Машкін брав участь у створенні нової освітньої парадигми, то певний інтерес становить бачення системи професійної освіти молоді. У роботі чітко простежується її характер та основні завдання, які стояли перед владою. Утворення шкіл, курсів, гуртків селянської молоді, принципи їх роботи, будову на прикладі РСФСР висвітлює П. Руднев [10, 101–116]. Варто зауважити, що в працях сучасників червоною ниткою відображена панівна на той час освітня ідея політехнічної освіти.

Підсумки освітніх досягнень в УСРР містить праця А. Приходька «Культурне будівництво на Україні (за 1925/26 та 1926/27 роки)» [11]. Зокрема, тут знаходимо ряд окреслених проблем, що стосуються культурно-освітнього розвитку молодого селянства очима сучасника. Кон-

цепції комуністичного виховання селянської молоді містить праця І. А. Багмуга «Робота молоді в сільбудах» [12]. Її зміст, незважаючи на значний вплив партійної ідеології, дозволяє відтворити загальну картину соціального формування молодого покоління засобами впливу нових громадських установ. Організацію нових комуністичних форм розваг і дозвілля для селянської молоді впродовж 1920 х років описує А. Компанець [13].

Окрім того, ідеологів і творців нового комуністичного суспільства цікавила тема виховного аспекту селянської молоді. Уявлення дає робота комсомольця-сучасника І. Зарви «Боротьба за сільську молодь» [14]. Тут автор торкається традиційних форм дозвілля сільської молоді – дозвіток та парубоцтва, явища проти якого вели рішучу боротьбу комсомольці. Окрім того, поміж ідеологічних штампів можна прослідкувати настрої сільської молоді до революції і після встановлення більшовицької влади. П. Духно у роботі «Школа на селі та її громадська роль» [15] наголошує на необхідності такого концепту навчально-виховного процесу школи, який би допомагав стверджувати соціалістичну ідеологію, давати зразок громадської діяльності та виховувати людину нового типу – комуніста. У праці автор звертає свою увагу на необхідності безпосереднього зв'язку учнівства із сільськими громадськими організаціями: сільбудом, хатою-читальнею, лікнепом та ін.

Підсумовуючи зазначимо, що селянська молодь у літературі 1920-х рр. була відображена сучасниками через призму державно-політичної діяльності. Передусім це напрацювання партійних і державних діячів, що стосуються розбудови системи освіти. Іншим напрямком зацікавлення сучасників стало вивчення сільських юнаків і дівчат під кутом зору культурної та виховної роботи більшовиків чи комсомолу на селі.

Цінність напрацювань теоретиків та ідеологів полягає у тому, що в них міститься концепція розвитку селянської молоді, проблеми із якими стикалася нова влада. А рівень володіння інформацією робить напрацювання цих авторів цінними історичними джерелами.

1. Україна. Статистичний щорічник на 1928 р. – Х. : ЦСУ УСРР, 1928. – С. 40–43.
2. Крупская Н. К. Педагогические сочинения в 10 т. – Т. 8 : Библиотечное дело. Избы-читальни. Клубные учреждения. Музеи / Н. К. Крупская. – М. : Изд-во Акад. пед. наук РСФСР, 1960. – 751 с.
3. Ударні завдання професійної освіти (Зміст реферату Наркомосвіти України тов. Григорія Гринька, оголошеного на Всеукраїнському Харківському освітньому з'їзді 21.VIII.20) // Пролетарська освіта. – 1920. – Ч. 1. – С. 19–21.
4. Ряппо Я. П. Народна освіта на Україні за десять років революції / Я. П. Ряппо. – Х., 1927. – 121 с.
5. Ряппо Я. П. Проблема профессионализма и политехнизма в советской школьной системе / Я. П. Ряппо. – Х. : ДВУ, 1929. – 144 с.
6. Сільсько-господарські гуртки на селі : підручник / С. Артюх, Д. Довженко, І. Кузнецов та ін. – Х. : ДВУ, 1925. – 152 с.

7. Разьотов В. Від перших спроб до нових досягнень (З досвіду ШСМ агрономізації семиліток України) / В. Разьотов. – Х. : ДВУ. – 1927. – 178 с.
8. Разьотов В. ЛКСМУ у боротьбі за нове село / В. Разьотов. – Х. : ДВУ. – 1927. – 106 с.
9. Машкін А. Освітня політика за доби диктатури пролетаріату / А. Машкін. – Х. : ДВУ, 1926. – 136 с.
10. Руднев П. В. Школа крест'янської молоді / П. В. Руднев. – М. : Молодая гвардія, 1925. – С. 101–116.
11. Приходько А. Культурне будівництво на Україні (за 1925/26 та 1926/27 роки) / А. Приходько. – К. : Пролетарій, 1927. – 186 с.
12. Багмут І. А. Робота молоді в сільбудах / І. А. Багмут. – Х. : ДВУ. – 72 с.
13. Компанець А. Т. Організація дозвілля та розваг селянської молоді / А. Т. Компанець. – Х. : ДВУ. – 1928. – 138 с.
14. Зарва І. Боротьба за сільську молодь / І. Зарва. – Х., 1925. – 24 с.
15. Духно П. І. Школа на селі та її громадська роль / П. І. Духно. – Х., 1926. – 60 с.

Катерина Соляник

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК БІЛОРУСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У СКЛАДІ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

За майже століття було опубліковано значну кількість наукових праць, які розкривають складний процес політичного відновлення Другої Речі Посполитої та її розвиток у 1919–1939 рр. Однак, така складова цієї теми, як суспільно-політичний розвиток білоруських земель у складі новопосталої Польщі, не достатньо вичерпно висвітлена в українській історіографії, хоча вивчення процесів, що відбувалися на території Західної Білорусі в міжвоєнний період у складі Польщі є досить цінним досвідом для сучасних українських науковців, у тому числі для більш широкого розуміння процесів, що відбувалися на території Західної України у цей же період, а також оцінки польської політики щодо етнічних меншин, які опинилися в її складі.

Історіографію тематики умовно можна поділити на три групи: білоруську, польську та радянську (російську).

Білоруська історіографія. Зрозуміло, що найбільш повно проблема розробляється білоруськими дослідниками. Основна частина радянської історіографії західнобілоруського регіону в міжвоєнний період була підготована саме ними. У міжвоєнній Білорусі (БРСР) цілеспрямовано створювалися групи істориків, які студювали становище західнобілоруських земель у складі Польської держави. Зокрема, у 1926 р. була організована спеціалізована Комісія з вивчення Західної Білорусії при Інституті білоруської культури (пізніше Білоруської академії наук). Найбільш плідним періодом виявилася власне друга половина 1920-х рр., коли побачив світ ряд змістовних публіцистичних робіт із західнобілорусь-